COLLOQUIUM AREA "CURRENT APPROACHES TO TERMINOLOGY TRANSLATION AND INTERPRETING"

PROCEDEE DE TRADUCERE A NUMELOR PROPRII DIN DICȚIONARUL LUI ANDREAS CLEMENS / TRANSLATION TECHNIQUES OF PROPER NOUNS IN ANDREAS CLEMENS' DICTIONARY

Mariana NASTASIA, Reseacher, PhD
(The "Alexandru Philippide" Institute of Romanian Philology, Romanian Academy, Iasi Branch)

marianananastasia@yahoo.com
https://orcid.org/0009-0006-8994-4607

Received: June 1, 2025 | Reviewed: June 12, 2025 | Accepted: June 15, 2025
UDC 81 | https://doi.org/10.62413/cqm.2025.38

Abstract

In Andreas Clemens' bilingual dictionary (Buda, 1821) there are numerous proper nouns of different categories – anthroponyms, toponyms, theonyms, etc., in German and Romanian, giving the dictionary a distinctly didactic character. These nouns are culturally charged and indirectly provide information about the ethnic German community for which the dictionary is intended as a tool for learning Romanian. The Romanian equivalent is usually used to translate the German name, and this practice is carried out through various methods, such as word-for-word translation, explanatory translation, total equivalence or adapting the name into the Romanian language system. In this research, we aim to inventory and explain the translation methods that the author used to render the Romanian equivalents of proper nouns in the German part of the dictionary.

Keywords: *translation techniques, 19th-century lexicography, Romanian language, bilingual dictionaries, German language, language history*

Introducere

Lucrarea lexicografică *Kleines walachisch-deutsch und deutsch-walachisches Wörterbuch* a pastorului sas Andreas Clemens a fost publicată postum, în anul 1821. Completând o gramatică a limbii române scrisă în limba germană, intitulată *Walachische Sprachlehre für Deutsche, nebst einem kleinen Walachisch-Deutsch und Deutsch-Walachischen Wörterbuche* (1821), dicționarul a fost conceput, cel mai probabil, ca instrument pedagogic, destinat atât comunității

de saşi din Transilvania, pentru a învăţa limba română, cât şi românilor din această regiune, aflaţi sub stăpânire habsburgică, pentru care lucrările precum dicţionarul sau gramatica erau foarte importante.

Dicţionarul lui Andreas Clemens cuprinde cuvinte care aparţin lexicului comun şi care ar putea fi utilizate în conversaţii curente pe diferite teme, precum şi termeni care aparţin lexicului specializat, reprezentativi pentru dezvoltarea terminologiei ştiinţice de la sfârşitul secolului al XVIII-lea şi începutul secolului al XIX-lea. De asemenea, am identificat în această lucrare lexicografică cca 500 de nume proprii, înregistrate ca leme sau ca elemente ale unui cuib lexical, care pot fi grupate în categoriile onomastice cunoscute: antroponime, toponime, cu diferite subcategorii, şi referenţi culturali, în accepţiunea lui Michel Ballard (2011 [2001]), adică astronime, teonime, nume de sărbători, titluri ale unor cărţi biblice, nume ale unor creaturi mitologice.

În lucrarea de faţă, îmi propun să urmăresc cum sunt traduse numele în dicţionarul bilingv al lui Andreas Clemens, român-german şi german-român. Un astfel de demers presupune abordarea numelui propriu din cel puţin două perspective. Pe de o parte, trebuie urmărit rolul numelui propriu în dicţionarele de limbă ale secolului al XIX-lea, cu referire particulară la lucrarea lexicografică a lui Clemens. Pe de altă parte, consider oportună aducerea în discuţie a particularităţilor numelui propriu ca semn lingvistic şi explicarea caracterului (in)traductibil al acestei entităţi lingvistice, pentru a putea prezenta şi ilustra cu exemple elocvente procedeele de traducere a numelor proprii discutate în literatura de specialitate, pe care le întâlnim şi la Andreas Clemens.

Tratarea numelor proprii din punct de vedere lexicografic

În dicţionarele de limbă din secolul al XIX-lea, numele proprii reprezintă un tip de informaţie enciclopedică, selectată în funcţie de cunoştinţele autorului şi de scopul lucrării sale lexicografice. Receptarea acestei informaţii implică o competenţă culturală din partea posibililor cititori, astfel încât intenţia de actualizare semantică a respectivului nume să poată fi atinsă[56]. Deoarece numele propriu nu poate fi asociat unei idei generale sau unui concept şi pentru că nu transmite informaţie lexicală, asemeni numelui comun, includerea acestei categorii într-un dicţionar de limbă se datorează unor factori precum cunoaşterea obiectului denotat, cu aspectele sociale şi istorice specifice, şi se bazează pe diferite criterii, care au în vedere selecţia termenilor, relevanţa culturală şi notorietatea acestora (cf. Sarfati, 2000, p. 109). În acest fel se explică prezenţa într-un dicţionar a teonimelor şi a antroponimelor biblice, de exemplu, sau a toponimelor reprezentative din punct de vedere geografic şi istoric.

[56] O analiză mai amplă privind includerea informaţiei enciclopedice în dicţionarele de limbă din secolul al XIX-lea poate fi citită în Harhătă, 2015, p. 135 ş.u.

Lucrarea lexicografică a lui Andreas Clemens are o componentă formativă, la fel ca gramatica sa, astfel că dimensiunea enciclopedică reflectată de *nomina propria* este foarte importantă. În *Kleines walachisch-deutsch und deutsch-walachisches Wörterbuch*, acest tip de informaţie enciclopedică este completată de indicaţiile de la începutul dicţionarului, care clarifică însemnările metalexicografice.

> „Anmerkung. Die Buchstaben m. f. c. (*masc.*, *femin.*, *com.*) und die Ziffern 1. 2. Bey den Nennwörtern und Eigenschaftswörtern, zeigen das Geschlecht derselben, und in welche Declination sie gehören. Die Ziffern 1., 2., 3. aber bey den Zeitwörtern die Conjugation, in welche diese gehören. Das *S.* bedeutet *Siehe*" (Clemens, 2017 [1821], p. 3)[57].

Astfel, numele proprii din dicţionarul lui Clemens sunt însoţite de informaţii morfologice, precum genul, numărul, declinarea şi, implicit, cazul, care facilitează, pe de o parte, învăţarea şi, pe de altă parte, cultivarea limbii şi utilizarea în comunicare a unităţilor lingvistice propuse de autor. În exemplele de mai jos[58], indicaţiile morfologice oferă informaţii privind genul numelor proprii extrase din lista de cuvinte, iar utilizarea prepoziţiei arată întrebuinţarea numelui *Darie* în cazul acuzativ. Informaţia este relevantă atât pentru vorbitorii de limba română, cât şi pentru cei de limba germană, în funcţie de raportarea acestora faţă de două coduri lingvistice: limbă-ţintă, respectiv limbă-sursă. În cazul lucrării discutate, româna şi germana îndeplinesc, pe rând, acest rol.

Iisús (Iis.) m., *Iisus*, Jesus.
Dávid m. 1., *Davidu*, David (der).
Sosána f. 2., *Sosana*, Susanna.
pre Dárie, *pre Darie*, den Darius[59].

Totodată, apar paranteze explicative, care oferă informaţii extralingvistice preţioase, atât pentru plasarea respectivelor nume într-un context cultural sau istoric potrivit, cât şi pentru transferul lor din limba-sursă în limba-ţintă. De altfel, în contextul definirii sensului referenţial al numelui propriu în opoziţie cu substantivele comune, informaţia extralingvistică joacă un rol

---

[57] „Notă. Literele m. f. c. (*masc.*, *femin.*, *com.*) şi cifrele 1. 2., în cazul apelativlor şi al numelor proprii, arată genul acestora şi declinarea de care aparţin. Dar în cazul verbelor, numeralele 1., 2., 3. arată conjugarea căreia îi aparţin. *S.* înseamnă *vezi*" [tr. n.].

[58] Termenul marcat prin caractere italice reprezintă, în fiecare exemplu, propunerea autorului de transpunere a slovelor chirilice în alfabet latin.

[59] Datorită faptului că cele mai multe nume proprii din prima parte a dicţionarului (român-german) sunt reluate, în oglindă, în partea a doua (german-român), am oferit spre exemplificare numele românesc şi de echivalentul german. Atunci când am identificat situaţii relevante din punct de vedere lingvistic (echivalare, formă etc.), am ales exemple din partea a doua a dicţionarului.

esenţial, atât pentru înţelegerea conţinutului acestor forme nominale, cât şi pentru traducerea lor.

Viénna f., *Vienna*, Wien (in Oesterreich), Residenzstadt.
Bistríţa f., *Bistriţa*, Bistritz (eine Stadt).
a Galiţiei, *a Galiçiei* (von Galíția f.), Galizisch.

Traducerea numelor proprii

Primele interogaţii referitoare la numele propriu şi la raportul acestuia cu realitatea desemnată s-au formulat încă din Antichitate. Ideile din dialogul platonician *Cratylos*, care se construiesc în jurul ipotezei privind motivarea numelui, indiferent dacă avem în vedere numele comune sau pe cele proprii, au deschis calea reflecţiilor filozofice pe această temă. De-a lungul timpului, întrebările referitoare la natura numelui propriu au condus atât la delimitarea conţinutului semantic al acestuia, formulată mai ales din perspectiva logicii, cât şi la descrierea sa formală, realizată în special cu instrumentele gramaticii.

Astfel, începând cu secolul al XIX-lea, prin acordarea unei atenţii deosebite raportului dintre această entitate lingvistică şi referentul său, s-au conturat două perspective de înţelegere a numelui propriu: ca realitate vidă sub aspect semantic, dar care are caracter particularizant, sau ca marcă individualizatoare cu un grad mare de semnificaţie.

> „Les noms propres devraient être en tête, car ils sont les plus significatifs de tous, étant les plus individuels" (Bréal, 1897, p. 198).

Perspectiva lui Bréal trebuie explicată prin abordarea numelui propriu ca element care capătă semnificaţii culturale multiple în decursul istoriei, prin acumularea de informaţii ce se datorează poziţionării potenţialilor vorbitori faţă de un anumit referent. În această cheie de înţelegere a faptelor, utilizând instrumentarul propus de filozofie, logică şi gramatică, cercetările în domeniul onomasticii au demonstrat lipsa unui sens lexical al numelui propriu, dar nu au putut oferi şi soluţii care să depăşească această problematică, deosebit de importantă în cazul transferului de la un cod lingvistic la altul.

În secolul al XX-lea, perspectivele nonlingvistice asupra numelui propriu au fost completate de analize lingvistice. Astfel, în contextul traducerii numelui propriu, mai ales, direcţia de cercetare propusă de lingvistica teoretică este foarte importantă. Acceptarea fără rezerve a numelui ca realitate vidă sub aspect semantic conduce la teza intraductibilităţii acestuia, or, aşa cum s-a arătat deja în literatura de specialitate consacrată subiectului, există *nomina propria* care se traduc. Este necesară, deci, examinarea numelui propriu din perspectiva teoriei semnului lingvistic, care conduce la urmărirea caracteristicilor acestuia în definirea triadei *semnificant-semnificat-referent*.

Eugeniu Coşeriu propune o abordare a acestei problematici, prin realizarea unei analize contrastive între numele propriu şi cel comun, pe baza căre-

ia se pot distinge o serie de trăsături ale categoriei lingvistice pe care o discutăm. Spre deosebire de numele comun, numit şi apelativ, numele propriu este monovalent, individual şi unidimensional şi prezintă un comportament gramatical distinct.

> „El nombre propio no necesita actualizadores porque es de por sí actual; y no admite indeterminadores porque su objeto *no se presenta como ejemplo de un «clase»*. O, más detalladamente, el nombre propio no admite cuantificadores porque es *unidimensional*; no admite particularizadores porque es *monovalente*, es decir que su objeto es siempre «definido»: no puede ser uno entre varios; no recibe seleccionadores porque es siempre *individual*, es decir que *su objeto mental se relaciona necesariamente con un objeto real* (aunque éste *puede ser sólo intencional y no existir como objeto de la naturaleza*); y no recibe situadores porque es independiente de la situación" (Coşeriu, 1955, p. 82)[60].

Ceea ce conferă specificitate numelui propriu este conţinutul, trăsăturile formale reprezentând o consecinţă a naturii sale. Numele propriu este definit de faptul că desemnează un referent individual, şi nu un element al unei clase. Astfel, relaţia care se stabileşte între obiectul „real" şi cel „mental" este individualizatoare, iar raportul *semnificant-semnificat-referent* trebuie înţeles în acest caz diferit. Datorită trăsăturilor sale categoriale, acceptarea numelui propriu ca semn lingvistic presupune înlocuirea *semnificatului* din triada amintită printr-un termen definitoriu pentru asocierea celor două tipuri de „obiecte".

Continuând această direcţie de cercetare, Klaas Willems reiterează ideea că numele propriu actualizează un obiect concret şi admite, la rândul său, existenţa unei semnificaţii distincte de cea a apelativelor, pe care o numeşte reprezentare. În cazul numelor proprii, funcţia semantică se realizează dacă „prin intermediul numelui propriu, un referent *este numit* «y» mai degrabă decât, să zicem, «z»" (Willems, 2020, p. 18), iar, „latura fonologică şi morfologică a limbajului este ea însăşi funcţionalizată în numele proprii", adică reprezintă „o dovadă a «caracterului marcat»" al acestuia (*ibidem*). În consecinţă, numele propriu ca semn lingvistic trebuie analizat ţinând seama de o

---

[60] „Numele propriu nu are nevoie de *actualizatori*, deoarece este *actual* prin natura sa; nu admite *individualizatori*, deoarece obiectul său nu se prezintă ca reprezentant al unei „clase". Sau, mai precis, numele propriu nu admite *cuantificatori*, deoarece este unidimensional; nu admite *particularizatori*, deoarece este *monovalent*, adică obiectul său este întotdeauna „definit": nu poate fi *unul* între *mai mulţi*; nu admite elemente de selecţie (*selectori*), pentru că este întotdeauna *individual*, adică obiectul său mental este în mod necesar legat de un obiect real (deşi acesta poate fi doar intenţional, fără să existe ca obiect al lumii reale); nu primeşte *situatori*, deoarece este *independent de situaţie*" [tr. n.].

nouă triadă, definită de formula *semnificant-reprezentare-referent*, unde semnificaţia se manifestă ca reprezentare a obiectului concret[61].

În lipsa unui sens lexical al numelui propriu, lingviştii menţionaţi au propus ideea existenţei unui sens categorial, care constă în informaţii extralingvistice, menite să indice, într-un cadru de comunicare clar delimitat, ceea ce locutorul cunoaşte despre referent şi poate fi asociat unui nume propriu. Pornind de la acest mod de înţelegere a lucrurilor, a fost formulat şi conceptul de semnificaţie asociativă, definit drept „o conceptualizare în mintea vorbitorului a reprezentării unei individualităţi, prin care se identifică individualitatea desemnată" (Moscal, 2017, p. 215). Din perspectiva traducerii, acest concept este deosebit de important, întrucât explică în ce constă, de fapt, intraductibilitatea numelor proprii.

> Prin rolul pe care îl are în funcţionarea numelor proprii, semnificaţia asociativă are un statut funcţional şi este specifică întregii categorii a numelui propriu (fără excepţii), însă, spre deosebire de semantica lexicală etimologică, această semnificaţie asociativă nu poate fi supusă traducerii (*ibidem*).

Dincolo de chestiunile teoretice, problema traducerii numelor proprii poate fi urmărită în plan empiric, în soluţiile care s-au găsit de-a lungul timpului pentru redarea acestor entităţi odată cu trecerea de la un cod lingvistic la altul. Un astfel de exemplu îl constituie dicţionarul lui Andreas Clemens, elaborat într-un interval care cuprinde ultimele decenii ale secolului al XVIII-lea şi prima decadă a secolului al XIX-lea, când în spaţiul românesc începe preocuparea pentru includerea informaţiei enciclopedice în dicţionare (v. Harhătă, 2015). Totodată, în epoca scrisului românesc premodern se traduc o serie de istorii din limbile franceză, germană, italiană, greacă etc., în care se găsesc numeroase nume proprii, pe care traducătorii le-au tratat în diferite moduri, iar faptul că traducerile elaborate în această perioadă sunt scrise cu alfabet chirilic influenţează, de asemenea, opţiunile traductive.

În acest context, autorii lucrării *Practici de traducere a numelor proprii în scrisul românesc premodern (1780-1830)*[62], urmărind procedeele propuse de Th. Grass (2002[63], *ap.* Gînsac *et al.*, 2017) pentru transferul numelor proprii din germană în franceză, propun o analiză detaliată a traducerii numelor proprii

---

[61] Ideile lui Willems (1996) sunt expuse şi comentate pe larg de Dinu Moscal într-un studiu amplu dedicat traducerii numelor proprii Moscal, 2017, p. 208 ș.u.), care urmăreşte tocmai modificările de perspectivă în interiorul triadei menţionate. De asemenea, Moscal (2016, p. 125 ș.u.) aduce clarificări privind importanţa contribuţiei teoretice a lui Eugeniu Coşeriu pentru studiul onomasticii. Willems 2020, pe care l-am citat în lucrarea de faţă, sintetizează lucrarea din 1996 şi nuanţează anumite aspecte referitoare la acest subiect.

[62] Vezi, la Bibliografie, Gînsac *et al.*, 2017.

[63] Grass, Th. (2002*). Quoi! Vous voulez traduire «Goethe»? Essai sur la traduction des noms propres allemands-français*. Peter Lang.

în spaţiul românesc, în perioada 1780–1830[64]. Textele avute în vedere sunt istorii sau geografii publicate în epocă, traduse din diferite limbi europene. Autorii menţionează diferite procedee, pe care le enumerăm în continuare: 1. împrumut, 2. calc, 3. traducere literală, 4. transpunere, 5. modulare, 6. adaptare, 7. traducere explicativă, 8. echivalenţă totală, 9. adaptare/ acomodare formală, cărora le adaugă substituirea, în accepţiunea lui Bertrand Russel (2010)[65]. O parte dintre aceste procedee pot fi urmărite în dicţionarul lui Andreas Clemens, aşa cum vom arăta în continuare.

Procedee de traducere la Andreas Clemens

Fiind vorba de o lucrare lexicografică, dintre procedeele menţionate mai sus lipsesc modularea, care „se referă la înlocuirea unui nume propriu cu un altul în structuri fixe, de exemplu: germ. (Sieg bei) Königgrätz – fr. (Défaite de) Sadowa" (Gînsac, 2017, p. 63), şi adaptarea, care „desemnează traducerea liberă a unui nume propriu, în cazul în care cea literală nu poate reda în mod convingător denominatul, de exemplu: Baywatch – fr. Alerte à Malibu" (*ibidem*). De asemenea, dat fiind faptul că textul în limba română este redactat cu alfabet chirilic, din dicţionarul lui Clemens lipseşte împrumutul, adică „preluarea ca atare a numelui propriu, fără a-i schimba structura grafică" (Gînsac, *op. cit.*).

Predomină, cum era de aşteptat, procedeul acomodării formale a numelui propriu la sistemul grafic şi morfologic al limbii române, realizat în diferite moduri. În dicţionarul lui Clemens apar transpuneri ale numelor proprii atât prin transcriere (a), în categoria căreia am inclus şi situaţiile de aproximare fonetică (a'), cât şi prin transliterare (b). Se observă că în cazul transcrierii se ţine cont în special de redarea particularităţilor fonetice, în timp ce transliterarea urmăreşte reproducerea fidelă în plan grafic.

a) **Agníta** f. 2., *Agnita*, Agnes.
Alexándru m. 1., *Alexandru*, Alexander.
Amvrósie m., *Amvrosie*, Ambrosius.
Asia f., *Asia*, Asien.
Avraám m. 1., *Avraam*, Abraham.

[64] Autorii lucrării au în vedere mai multe teorii ale traducerii numelui propriu, iar ultimul capitol, intitulat *Traducerea* (Moscal, 2017) cuprinde şi observaţiile teoretice ale lingviştilor amintiţi în articolul de faţă.

[65] Prin acest procedeu, B. Russel (*ap.* Moscal 2017, p. 233–234) indică înlocuirea unui semnificant din limba-sursă, cu un alt semnificant în limba-ţintă, care are aceeaşi semnificaţie asociativă şi corespunde unei anumite tradiţii. Moscal (*ibidem*) subliniază faptul că substituirea ar reprezenta, de fapt, adevărata traducere, de vreme ce numele unei individualităţi este înlocuit printr-un alt nume sau printr-o descriere a acestuia.

Cornílie m. 1., *Cornilie*, Cornelius, der[66].
Haromsíc m., *Haromsicu*, Häromßeck, *Háromszék*.
Şarlóta f. 2., *Şarlota*, Charlotte.

a') **Constantín** m. *Constantin*, Konstantin, der.
Traián m., *Traianu*, Trajan, der.
Vilhélm m. 1., *Vilhelm*, Wilhelm (der).

b) **Aarón** m. 1., *Aaron*, Aaron.
Adám m. 1., *Adam*, Adam.
Adólf m. 1., *Adolf*, Adolf.
Ánna f. 2., *Anna*, Anna.
Constantin, **der**, Constantín, *Constantin*.
Domítián m., *Domitianu*, Domitian (der).

Calcul constă în „traducerea cuvânt cu cuvânt a unui nume propriu, cu păstrarea structurii sintactice şi a topicii din limba-sursă" (Gînsac, 2017, p. 63). Acest procedeu apare sporadic în dicţionarul lui Andreas Clemens. Am identificat un calc total (a) şi câteva calcuri parţiale, ca în exemplele următoare (b).

a) **Ţára Bîrsii**, *Ţéra Bársii*, Burzenland.

b) **Apólda Máre** f. 1., *Apolda Mare*, Groß-Polden. **Groß Schenk, das**, Cíncul Máre (Marktflecken), *Cincul Mare*.

Există şi încercări de traducere literală şi de transpunere, identificate mai ales în cazul toponimelor sau al astronimelor.

Cetáte de báltă, *Cetate de baltá*, Kokelburg[67].
Lac bodamicésc, *Lac bodamicescu*, der Bodensee.

Traducerea explicativă nu apare propriu-zis la Clemens, conform definiţiei lui Grass, dar inserarea în dicţionar a unor paranteze explicative, care au rolul de a evidenţia tocmai semnificaţia categorială a numelor proprii, interferează, în fapt, cu actul transferului dintr-o limbă în alta şi, implicit, cu cel al traducerii.

Béci f., *Beci, Vienna*, Wien (die Hauptstadt).
Viénna f., *Vienna*, Wien (in Oesterreich), Residenzstadt.
Bírta f., *Birta*, Birthälm (ein Marktflecken).
Bistríţa f., *Bistriţa*, Bistritz (eine Stadt).

Echivalarea totală „presupune o cvasiegalitate la nivel formal şi la nivel conceptual" (Gînsac, 2016, p. 63). Acest procedeu este întrebuinţat de autorul

[66] Semnalez, cu această ocazie, o lecţiune greşită în ediţia din 2017 (p. 109), unde în locul lui *Cornilie* este notat *Carnilie*.
[67] Semnalez, de asemenea, o lecţiune greşită în ediţia din 2017 (p. 174, 274), unde numele propriu românesc ar fi trebuit scris cu iniţială majusculă.

dicţionarului în special în cazul referenţilor culturali precum numele de sărbători.

Palmsontag, **der**, Dumíneca flórilor, *Dumineca florilor*.
Zíoa Înălţării la cériu, *Ḑió Inálṭéri la ceriu*, der Tag, der Himmelfahrtstag.
Rusálie f. 2., *Rusalie*, Pfingsten.

Substituirea este, de asemenea, un procedeu bine reprezentat în dicţionarul lui Andreas Clemens şi a fost utilizat în special pentru tratarea horonimelor, prin indicarea anumitor ţări sau regiuni, a politonimelor, respectiv a numelor de zeităţi.

Afrodísis f., *Afrodisis*, die Venus.
Gott, Dumnezéu, *Dumneḑeu*.
Ibajfalắu, *Ibajfaléu*, Elisabethstadt.
Ṭarigrád m., *Ṭarigradu*, Konstantinopel, das.
Ṭără Turceáscă, *Ṭéra Turciascá*, die Türkey.
Ṭără Frînceáscă, *Ṭéra Fráncéscá*, Frankreich.
Walachey, die, Valáhiia, Ṭeára Românească, *Valahia*, *Ṭéra Románésca*.

Concluzii

Atât observaţiile teoretice, cât şi exemplele extrase din dicţionarul lui Andreas Clemens relevă importanţa acestei lucrări lexicografice pentru studiul practicilor de traducere a numelor proprii de la începutul secolului al XIX-lea. De asemenea, lucrarea oferă un material util nu doar celor interesaţi de problematica traductologică, ci şi toponimiştilor, lexicografilor sau cercetătorilor preocupaţi de istoria limbii. În plus, explorarea dimensiunii enciclopedice a dicţionarului reflectă cunoaşterea despre lume a autorului şi oferă o imagine a geografiei Transilvaniei de la acea vreme, precum şi raportarea la realitatea exterioară acestei regiuni, datorită parantezelor explicative care însoţesc endonimele şi exonimele.

Bibliografie

Ballard, M. (2011 [2001]). *Numele propriu*, traducere, cuvânt înainte şi note de Georgiana Lungu-Badea. Editura Universităţii de Vest din Timişoara.

Bréal, M. (1897). *Essai de sémantique : science des significations*. Librairie Hachette et Cie.

Clemens, A. (2017 [1821]). *Kleines walachisch-deutsch und deutsch-walachisches Wörterbuch, Buda,* 1821, ediţie de text, studiu filologico-lingvistic şi notă asupra ediţiei de Mariana Nastasia. Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza".

Coşeriu, E. (1955). *Teoría lingüística del nombre propio*. https://coseriu.ch/wp-content/uploads/publications_coseriu/coseriu439b.pdf].

Gînsac, A.-M. (coord.), Camară, I., Moscal, D., Ungureanu, M. (2017). *Practici de traducere a numelor proprii în scrisul românesc premodern (1780–1830)*. Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza".

Gînsac, A. (2017). Procedee de traducere a numelor proprii în limba română premodernă (1780–1830). În: Gînsac, A.-M. (coord.), Camară, I., Moscal, D., Ungureanu, M. (2017). *Practici de traducere a numelor proprii în scrisul românesc premodern (1780–1830)*. Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza" (pp. 61–180).

Harhătă, B. (2015). Informaţie enciclopedică în dicţionarele româneşti din secolul al XIX-lea. *Dacoromania*, 2. 135–151.

Moscal, D. (2016). Numele propriu la Eugenio Coseriu. *Anuar de lingvistică şi istorie literară,* 117–131.

Moscal, D. (2017). Traducerea. În: Gînsac, A.-M. (coord.), Camară, I., Moscal, D., Ungureanu, M. (2017). *Practici de traducere a numelor proprii în scrisul românesc premodern (1780–1830)*. Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza" (pp. 181–245).

Sarfati, G. (2000). Le statut lexicographique du nom propre : remarques méthologiques et linguistiques. *Mots*, 63, 105–124.

Willems, K. (1996). *Eigenname und Bedeutung. Ein Beitrag zur Theorie des nomen proprium*. Winter.

Willems, K. (2020). Formă, semnificaţie şi referinţă în limba naturală. O dare de seamă fenomenologică asupra numelor proprii. *Diacronia*, 1–21.